

**Justis- og politidepartementet
Kultur- og kirke departementet**

Rundskriv

Fengselsprestene, Bispedømmerådene, Biskopene,
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn,
Tros- og livssynssamfunnene,
Kriminalomsorgens regioner, fengslene,
friomsorgskontorene, Kriminalomsorgens
utdanningssenter, Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
NFF, KY, Kriminalomsorgens lederforbund, KITT

Nr.	Vår ref	Dato
	200607578	1.7.2009

SAMARBEID OM TROS- OG LIVSSYNTJENESTER I FENGSEL

1. BAKGRUNN

Religions- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet (Verdenserklæringen om menneskerettighetene, artikkel 18). Et økende etnisk, kulturelt og religiøst mangfold i det norske samfunnet fordrer at staten innarbeider hensynet til ulike minoriteter i stadig flere sammenhenger, også for innsatte i fengsel.

I henhold til lov av 18. mai 2001 nr. 21 (lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)), § 23 skal innsatte i norske fengsler gis mulighet til å utøve sin religion og sitt livssyn under gjennomføring av straff. De skal gis anledning til å delta i gudstjenester, søke sjelesorg eller motta andre religiøse eller livssynsmessige tjenester så langt dette ligger innenfor rammene av straffegjennomføringen.

Europarådets ministerkomité har, gjennom de europeiske fengselsreglene, gitt anbefalinger som gir føringer for norsk kriminalomsorg så langt dette er mulig innenfor kriminalomsorgens rammer. Her heter det at fengslene skal, så langt det lar seg gjøre, tillate de innsatte å praktisere sin religion, å følge sitt livssyn, å overvære gudstjenester eller møter ledet av godkjente representanter for vedkommendes religion eller livssyn, å få besøk av slike representanter, og å være i besittelse av bøker eller litteratur om sin religion og sitt livssyn (Ministerkomiteens rekommandasjon Rec(2006)2 til medlemsstatene om de europeiske fengselsreglene, pkt. 29.2). Rekommandasjonen fremhever at innsattes deltakelse i religiøs eller livssynsmessig praksis skal baseres på frivillighet (Rec(2006)2 pkt. 29.3).

Den norske kirkes virksomhet i norske fengsler er regulert ved en egen forskrift, jf. forskrift 20. november 1997 nr. 1179 Tjenesteordning for fengselsprester. Den norske kirkes virksomhet i fengslene vil for øvrig også omfattes av straffegjennomføringsloven § 4 om forvaltningssamarbeid med andre offentlige etater.

2. FORMÅL

Justisdepartementet og Kultur- og kirke departementet vil med dette rundskrivet formalisere et samarbeid om tros- og livssynstjenester i fengsel. Formålet er å klargjøre ansvarsforholdene og samarbeidsformene mellom tros- og livssynssamfunnene og kriminalomsorgen, samt å sikre oppfølging av og kontinuitet i tjenestetilbudet. Målet er å legge til rette for at alle innsatte skal ha mulighet til religions- og livssynsutøvelse.

Det er den innsattes behov for tjenester som skal være styrende for tros- eller livssynssamfunnets atkomst til fengselet. Hensikten er å ivareta de innsattes ønsker om religiøs eller livssynsmessig betjening.

3. DEFINISJONER

Med "representant" menes forstander, prest eller annen person som representerer et bestemt tros- eller livssynssamfunn.

Med "tjenester" menes religiøse eller livssynsmessige seremonier, ritualer, bønn, sjelesorg, livssynssamtaler eller religiøs eller livssynsmessig rådgivning.

Med "fellessamlinger" menes enhver kunngjort samling der flere enn én innsatt deltar, til forskjell fra "enkeltsamtaler".

4. ANSVARFORDELING

Justisdepartementet har et overordnet ansvar for at kriminalomsorgen tar initiativ til samarbeid om innsatte, slik at de innsatte får de tjenestene som lovgivningen gir dem krav på, jf. straffegjennomføringsloven § 4. Justisdepartementet har videre det overordnede ansvar for at kriminalomsorgen følger opp straffegjennomføringsloven § 23 om religion og livssyn i fengslene.

Kultur- og kirke departementet har det overordnede ansvar for tilskuddordningen til tros- og livssynssamfunn og for Den norske kirke, jf. lov 13. juni 1969 nr. 25 om trdomssamfunn og ymist anna, lov 12. juni 1981 nr. 64 om tilskott til livssynssamfunn og lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke.

Kriminalomsorgens rolle og ansvar

Kriminalomsorgen skal sørge for at innsatte gis mulighet til å utøve religion og livssyn jf. straffegjennomføringsloven § 23. Kriminalomsorgen har videre ansvar for at forvaltningssamarbeidet initieres og følges opp på ulike nivå mellom tros- og livssynssamfunnene og kriminalomsorgen.

Leder av fengselet skal, så langt det er praktisk mulig og forenlig med sikkerheten, legge forholdene til rette for at innsatte skal kunne utøve sin tro eller sitt livssyn.

Leder av fengselet har det overordnede ansvar for oppfølging og gjennomføring av tros- og livssynstjenester i fengselet.

Kriminalomsorgen skal sørge for nødvendig opplæring i bl.a. regelverk og sikkerhetsrutiner, kriminalomsorgens målsettinger og verdigrunnlag etc.

Kriminalomsorgen skal likeledes sørge for oppfølging av den enkelte representant som skal utføre tjenester i fengslene, for eksempel ved årlige samlinger.

Tros- og livssynssamfunnenes rolle og ansvar

Tros- og livssynssamfunn som vil gjøre tjeneste i norske fengsler må følge retningslinjene i dette rundskrivet. Den norske kirkes utgifter til fengselsprester inngår i grunnlaget for beregningen av tilskuddsatsen til tros og livssynssamfunnene. Tilskudd til trossamfunn skal benyttes til religiøse formål, mens tilskudd til livssynssamfunn skal brukes til formål som går inn under virksomheten som livssynssamfunn. Tros- og livssynssamfunn kan følgelig benytte tilskuddet til å dekke utgifter i forbindelse med tros- eller livssynsmessige tjenester i fengslene. Tjenesten må for øvrig skje innenfor de rammer som kriminalomsorgen setter.

Fengselsprestene gjør tjeneste i norske fengsler etter tjenesteordning for fengselsprester og etter arbeidsavtale med bispedømmerådet. Nærmere bestemmelser om tjenesteoppgaver for den enkelte fengselspreststilling kan fastsettes ved instruks av bispedømmerådet, jf. tjenesteordning for fengselsprester § 6 første ledd.

5. KRITERIER FOR Å FORESTÅ TROS- OG LIVSSYNSTJENESTER I NORSKE FENGSLER

Tros- og livssynssamfunn som omfattes av lov om trudemssamfunn og ymist anna eller lov om tilskott til livssynssamfunn kan gjøre tjeneste i norske fengsler etter dette rundskrivet.

Det er en forutsetning at tjenesten følger norsk lov, forskrifter og retningslinjer eller påbud gitt av kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgen bygger på et humanistisk menneskesyn, som poengterer at mennesket er unikt og ukrenkelig. Dette innebærer at tros- og livssynstjenesten i fengsel skal utøves med respekt for individet og menneskerettighetene uavhengig av innsattes bakgrunn. Leder av fengselet kan nekte representanter adgang til fengselet dersom tjenesten ikke samsvarer med kriminalomsorgens etiske verdier, målsettinger og regler.

6. KRAV TIL REPRESENTANTER SOM UTØVER TJENESTE I NORSKE FENGSLER

Leder av fengselet skal godkjenne adgang til fengselet for representanter for tros- og livssynssamfunn. Dette innebærer at representanten må kunne dokumentere at

vedkommende representerer det aktuelle samfunn. I tillegg kan leder kreve fremlagt uttømmende politiattest jf. straffegjennomføringsloven § 8. Straffegjennomføringsloven § 27, første, andre, fjerde og femte ledd kommer til anvendelse for representanter.

Representanten skal før tjenesten påbegynnes ha gjennomgått særskilt opplæring. Representanten og fengselsledelsen skal gjennom dialog og samarbeid påse at tjenesten skjer i overensstemmelse med den gitte opplæringen, samt fengselets retningslinjer for yrkesutøvelse / tjenesteutøvelse i kriminalomsorgen.

Det fordres endelig at representanten som skal forestå bønn, seremoni eller andre kunngjorte samlinger, behersker norsk eller engelsk språk. Kravet til språk gjelder ikke ved besøk til enkeltsamtaler.

7. TJENESTENS ORGANISERING OG INNHOLD

a) Fellessamlinger:

Der det er mulig ut fra sikkerhetsmessige og bygningsmessige forhold, bør det etableres et fellesrom der de innsatte kan utøve religion eller livssyn i fellesskap med likesinnede, enten i form av mindre gruppesamtaler eller større samlinger. I henhold til § 3-9 i forskrift til straffegjennomføringsloven, skal fengselet føre kontroll med fellesskapet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, slik at de innsatte er under stadig tilsyn og kontroll. I fengsler med lavere sikkerhetsnivå vurderes behovet for tilstedeværelse av tilsatte av fengselets leder.

Bønn, opplesning av religiøse eller livssynsmessige tekster, herunder opplesning av liturgisk skrift, og eventuelle andre ritualer kan utføres på det språk tros- eller livssynssamfunnet finner hensiktsmessig. For øvrig skal samlingen gjennomføres på norsk eller engelsk.

b) Enkeltsamtaler:

Den enkelte innsatte skal ha mulighet for å be om kontakt med en representant fra et tros- eller livssynssamfunn for å motta sjelesorg eller ha livssynssamtale i enerom. Fengslene skal legge til rette for at slike enkeltsamtaler kan gjennomføres.

Når innsatte har samtale i enerom med en representant fra et tros- eller livssynssamfunn på besøksrom eller liknende, skal ikke besøket regnes med i innsattes ordinære besøkskvote. Forøvrig gjelder ordinære regler for besøk, jf. punkt 3.34 i retningslinjene. Besøksmulighetene er til enhver tid begrenset av fengselets kapasitet.

Med hilsen

Unni Gunnes
Fung. ekspedisjonssjef
Justis- og politidepartementet
e.f.

Nina Økland
konst. ekspedisjonssjef
Kultur- og kirke departementet
e.f.